

Baigėsi projektas „Bendrieji veiksmai dėl lėtinių ligų problemų sprendimo ir sveiko senėjimo visais gyvenimo etapais“ JA–CHRODIS

Sveikatos mokymo ir ligų prevencijos centras (toliau – SMLPC) kaip asocijuotasis partneris nuo 2014 m. sausio 1 d, dalyvavo projekte „Bendrieji veiksmai dėl lėtinių ligų problemų sprendimo ir sveiko senėjimo visais gyvenimo etapais“ (ang. *Joint Action on Chronic Diseases and Promoting Healthy Ageing Across The Life-Cycle*) (toliau – JA–CHRODIS). Šis Europos Komisijos finansuotas projektas buvo sukurtas dėl poreikio spręsti lėtinių ligų problemas Europos mastu. JA–CHRODIS vienijo daugiau kaip 60 asocijuotųjų ir bendradarbiaujančių partnerių iš 26 valstybių narių. Partneriai buvo šalių ministerijos, regioninės sveikatos institucijos ir mokslinių tyrimų centrai, dirbantys kartu ir siekiantys nustatyti, įvertinti, keisti ir skleisti gerąją praktiką, susijusią su lėtinių ligų prevencija. Projektą sudarė septynios skirtingos darbo grupės: 1. koordinavimo, 2. informacijos sklaidos, 3. vertinimo, 4. platformos kūrimo, 5. sveikatos stiprinimo, 6. sergamumo keliomis lėtinėmis ligomis, 7. II tipo cukrinio diabeto. SMLPC priklausė penktajai – sveikatos stiprinimo – darbo grupei.

Per trejus projekto vykdymo metus SMLPC specialistai dalyvavo partnerių susitikimuose užsienyje, rengė informaciją apie situaciją Lietuvoje, pristatė Lietuvoje vykdomas lėtinių neinfekcinių ligų prevencijos programas, išklausė kitų šalių gerąją patirtį, organizavo Vilniuje tarptautinę konferenciją „Susivienijimas sveikatos stiprinimo srityje – lėtinių ligų naštos mažinimas Europoje“.

Projekto pradžioje partneriai pristatė sveikatos stiprinimo ir pirminės lėtinių ligų prevencijos situaciją savo šalyse ir po 1–3 intervencijas, kurios tose valstybėse puikiai veikia arba yra daug žadančios. Jos buvo aprašomos pagal pateiktus išsamius klausimynus, o jų apžvalga vėliau parodė sveikatos sistemų bei intervencijų identifikavimo, vertinimo, stebėsenos, mokslinių tyrimų, išteklių, pajėgumų ir gebėjimų stiprinimo skirtumus. Specialistai vieningai sutarė, kad pagrindinės gerųjų praktikų įgyvendinimo spragos yra stebėsenos ir vertinimas (esama puikių pavyzdžių, bet reikia bendrų kriterijų, finansavimo ir gebėjimų vystyti projektus).

Iš viso buvo pristatyta 41 geroji lėtinių ligų prevencijos ir sveikatos stiprinimo Europos šalyse praktika. Visos jos skiriasi pagal intervencijos mastą (vykdoma valstybės arba regioniniu lygiu), tikslinę populiaciją (vaikai, besilaukiančios moterys, vyresnio amžiaus žmonės ir kt.) ir vykdomą veiklą (sveikatos mokymas, fizinis aktyvumas, sveikos mitybos mokymas ir pan.). Visų šių praktikų sutrumpintus aprašymus galima rasti projekto leidinyje anglų kalba „*Good practices in health promotion & primary prevention of chronic diseases*“ (http://chrodis.eu/wp-content/uploads/2015/09/Summary-Report-CHRODIS-WP5-Task-3_Version-1.3.pdf).

Vertinant ir atrenkant gerąsias praktikas buvo pasirinkta 14 kriterijų, kuriais turėjo vadovautis ekspertai, analizuodami užpildytus klausimynus. Kriterijai apėmė: nešališkumą, tvarumą, tikslus ir uždavinius, intervencijos strategijos aprašymą, vertinimą, dalyvių įgalinimą, skirtingų sričių atstovų dalyvavimą, tikslinę populiaciją, etinius klausimus, intervencijos išsamumą, kontekstą ir determinantų analizę, išteklius, dalyvius ir vykdymo mastą.

Iš visų gerųjų praktikų buvo atrinktos 6 geriausios iš Olandijos, Portugalijos, Islandijos, Italijos ir Jungtinės Karalystės. Pažintinių vizitų į šias valstybes metu dalyviai turėjo galimybę išgirsti apie šiuos projektus iš pirmų lūpų, pamatyti, kaip visa tai vyksta realybėje, pabendrauti su projekto dalyviais. SMLPC specialistai dalyvavo pažintiniuose vizituose Islandijoje ir Jungtinėje Karalystėje.

Islandijoje buvo pristatytas projektas „Gerovės laikrodis“ (angl. *The Welfare Watch*), kurio esmė – tarpsektorinis darbas siekiant padėti šeimoms ir pavieniems asmenims, atsidūrusiems sunkioje ekonominėje situacijoje dėl 2008 m. finansinės krizės. Šis projektas šalyje buvo vykdytas regioniniu, nacionaliniu ir tarptautiniu lygmeniu. Taip pat buvo aptartas panašus socialinis projektas TINNA, kurio metu pagrindinis dėmesys yra skiriamas vaikams ir vargingai gyvenančioms šeimoms. Antrą

susitikimo dieną buvo pristatytas projektas „Nacionalinis švietimo programos sveikatos ir gerovės vadovas“ (angl. *The National Curriculum Guides on Health and Wellbeing as one of six fundamental pillars of education*), kurio tikslas – į pradinio, pagrindinio ir vidurinio ugdymo programas įtraukti 6 pagrindines kompetencijas, tokias kaip sveikata ir gerovė, raštingumas, tvarumas, demokratija ir žmonių teisės, lygiateisiškumas ir kūrybiškumas. Tarp sveikatos ir gerovės kompetencijų yra pozityvus savęs vertinimas, fizinis aktyvumas, mityba, poilsis ir psichinė gerovė.

Jungtinėje Karalystėje buvo pristatytas projektas „Sveikas Londonas“ (angl. *Well London*), kurio esmė – pagerinti vargingiausiuose Londono rajonuose gyvenančių žmonių gerovę, lygybę, didinti jų sveikatos stiprinimo pajėgumą ir bendrijos dalyvavimą sveikatinančioje veikloje. Po kurio laiko *Well London* projekto pavadinimas buvo pakeistas į *Well Communities*, nes jis išplėstas į kitas šalies vietas. Projektas susideda iš smulkesnių programų, vykdomų 20 bendrijų. Kiekviena bendrija turi veiklos koordinatorių ir grupę savanorių. Programos pradžioje savanoriai išklauso profesionalius gerovę ir sveikatą gerinančios veiklos kursus ir dirba su bendrijos gyventojais. Manoma, kad atskirtyje ir nepritekliuje gyvenantys žmonės savo bendrijos nariais pasitiki labiau negu aukšto statuso lektorais iš valstybinių institucijų, todėl lengviau įsitraukia į veiklą, nebijo reikšti minčių, dažniau lankosi užsiėmimuose. Projektas vykdomas „iš apačios į viršų“ – iniciatyva eina iš žemiausios dalyvių grandies, o koordinavimas ir metodinė pagalba – iš Rytų Londono universiteto. Pirminė projekto idėja buvo organizuoti sveikos mitybos ir fizinio aktyvumo kursus, tačiau tai gyventojų nesudomino. Todėl organizatoriai apklausinėjo gyventojus, kokios veiklos jie norėtų. Šiuo metu projektas apima sveiko maisto gamavimo kursus, siuvimą, filmų vakarus, ekskursijas, sodininkystės kursus, vaikų futbolo ir bokso treniruotes, suaugusiųjų jogos ir šiaurietiškojo ėjimo užsiėmimus ir pan.

Projekto pabaigoje buvo pasiektas dar vienas tikslas – sukurta pirmoji ES patikrintų gerųjų praktikų platforma. Ja gali naudotis įstatymų kūrėjai, sveikatos profesionalai, mokslininkai ir pacientai, kuriems svarbu sužinoti, kas yra daroma kitose šalyse juos dominančia tema. Norint susirasti gerąją praktiką, reikia žiūrėti internetinę nuorodą <http://platform.chrodis.eu> ir į paieškos laukelį įrašyti ieškomą raktažodį. Šiuo metu platformoje išskirtos keturios temos: lėtinės būklės (diabetas), sveikatos stiprinimas ir prevencija, integruota priežiūra ir pacientų įgalinimas. Gerąsias praktikas savanoriškai įkelia specialistai, kurie jas vykdo ir mano, kad jos yra vertos viešinimo. Prisiregistravus prie šios sistemos galima įkelti savo gerąją praktiką, kuri bus nusiųsta įvertinti nepriklausomiems ekspertams (jų yra per 100 iš visos Europos). Kiekviena intervencija yra įvertinama kaip geriausia, gera arba perspektyvi.

Parengė Sveikatos mokymo ir ligų prevencijos centro Neinfekcinių ligų profilaktikos skyriaus visuomenės sveikatos administratorė Evelina Voitonis

Daugiau informacijos rasite: <http://chrodis.eu>.

Gerųjų praktikų platforma: <http://platform.chrodis.eu>.